

Accommodatiegebonden jeugd- en jongerenwerk

Jan Schellekens

1. Inleiding

Een jongerenruimte is natuurlijk geen doel op zich. Een jongerenruimte is een plaats waar (steeds weer nieuwe) groepen jongeren een deel van hun leven -meer bepaald hun vrije tijd- door kunnen brengen. Die vrije tijd hoeft niet ledig te worden doorgebracht, het is zowel in belang van de samenleving als van de jongere dat hij/zij opgroeit tot een zelfstandig individu, dat zijn/haar handelen kan overzien, gevolgen kan inschatten en bewust met het eigen leven en dat van anderen om kan gaan.

De inzet en werkwijze van jongerenwerk (inclusief jongerencentra) is gedeeltelijk afhankelijk van:

- de doelgroepbepaling; Waarom wordt voor welke groepen gekozen?
- de kwaliteiten van de middelen: beroepskrachten, vrijwilligers en faciliteiten

2. Doelgroepen

a. Algemeen

Er zijn vele soorten jongeren met een verschillende door hun achtergronden bepaalde uitgangspositie. Leeftijd, gezin, straat, buurt, soort opleiding, overgedragen waarden en normen en dergelijke bepalen de uitgangspositie voor hun groei naar volwassenheid. De eigen invulling van die uitgangspositie gaat meestal 'moeiteloos'. Veel jongeren gaan gewoon netjes naar school, gaan werken, krijgen een relatie, kinderen en zijn de nieuwe volwassenen.

Soms gaat die groei wat meer schoksgewijs. Problemen met de thuissituatie, de eigen identiteit, school en werk, vrienden en vriendinnen, vrije tijdsbesteding (verveling) kunnen zich onderweg voordoen. Hulp uit de naaste omgeving (ouders, grootouders, vrienden, vriendinnen) voorkomt vaak verdere escalatie, soms is hulp van buitenaf - schooldecanen, maatschappelijk werk- nodig. Bij toeneming van de problemen in aantal of complexiteit is die hulp van buitenaf bijna onontbeerlijk.

b. Jeugdkultuur

Die groei naar volwassenheid kenmerkt zich daarnaast door groepsvorming met leeftijdgenoten. Groepsvorming komt vaak voort uit de gezamenlijke achtergronden: de buurt of wijk waarin men woont, de opleiding of school, de gemeenschappelijke vrije tijdsbesteding (clubs, verenigingen), maar ook door voorkeuren voor meer specifieke cultuuruitingen. Jeugdkultuur die een voorkeur voor een manier van denken en leven weer kan geven. De uitingen zitten dan in voorkeuren voor muziek, kleding, sieraden (al dan niet in het lichaam), sporten maar ook in taalgebruik, dansvormen en

middelengebruik. Er zijn veel verschillende soorten van jeugdculturele verschijningsvormen, soms overlappen ze elkaar, soms gaan ze geleidelijk in elkaar over door de afwijkende of veranderende voorkeuren van de individuele jongeren¹. Overgangsfases van de ene cultuur naar de andere zijn niet denkbeeldig. Een jongere kan van het ene op het andere moment veranderen van de ene voorkeur naar de andere: "Gisteren nog alto nu ineens gabber". Daarmee mag duidelijk zijn dat het jongere leven niet statisch is. Het switchen van de ene groep naar de andere, van de ene voorkeur naar de andere, geeft de dynamiek aan waar jongeren zowel in hun eigen lichaam als in hun socialisatie mee geconfronteerd worden en waar ze op reageren.

c. Hoe minder herkenbaar, hoe hoger de drempel.

Afhankelijk van deze achtergronden laten jongeren zich aanspreken door of voelen zij zich uitgenodigd om zich aan te sluiten bij herkenbare zaken, zaken die passen in het verlengde van de eigen cultuur. Is de afstand groot dan moeten jongeren veel overwinnen om over een drempel te komen. Jongeren komen gemakkelijker over een drempel als ze door opleiding en achtergrond minder angst voor het onbekende mee hebben gekregen of als ze leren om die drempels te overwinnen. Het zal duidelijk zijn: als de achtergrond, opleiding, handelingsmogelijkheden van jongeren laag is, hebben zij minder optimale mogelijkheden om te groeien tot zelfstandigheid.

3. Accommodatiegebonden jongerenwerk

Het accommodatiegebonden jongerenwerk heeft de volgende doelen:

1. Jongeren zijn medeverantwoordelijk voor het realiseren van een op hen afgestemd aanbod
2. Jongeren zijn medeverantwoordelijk voor de inrichting van het jongerencentrum,
3. Jongeren uit verschillende subgroepen dragen medeverantwoordelijkheid voor het jongerencentrum

Het jongerenwerk zal een bijdrage moeten leveren aan:

- het aanleren van vaardigheden,
- de organisatie en totstandkoming van ontmoeting en
- sociale verdraagzaamheid en betrokkenheid

De typering van de activiteiten van het jongerenwerk kunnen als volgt worden samengevat:

recreatief:

min of meer passief ondergaan van vrije tijdsbesteding zoals muziek kijken & luisteren, spelletje spelen e.d.

preventief en hulpverlenend:

om - meestal individuele- problemen te voorkomen of op te lossen

belangenbehartigend:

ondersteuning in processen om de eigen leefwereld vorm te geven in relatie tot de omliggende samenleving

Vormend/educatief:

vaak leerrijke informatieve programma's rond een thema. Het is mede afhankelijk van actuele ontwikkelingen in de persoonlijke omgeving of de omliggende

samenleving.

Activerend:

aanmoedigend en enthousiasmerend om zelf taken op te pakken en te leren.

"Breed" jongerenwerk kan zich op al die terreinen bewegen en een aanbod verzorgen voor haar doelgroepen. Een gecombineerd aanbod met recreatieve, educatieve en activerende elementen met een preventieve, hulpverlenende of belangenbehartigende bijwerking. Pedagogische activiteiten met een markt- en klantgerichte aanpak. De vraag is echter: hoe?

4. Fasering en inzet

Om daadwerkelijk met jongeren te kunnen werken aan **ontwikkeling** en **ontplooiing**, zal de anonimiteit van jongeren moeten worden doorbroken. Daarom zal er eerst **contact gelegd** en een **relatie opgebouwd** moeten worden met de jongeren. In die contacten zal blijken of jongeren problemen hebben die hun ontwikkeling en ontplooiing in de weg staan. In sommige gevallen zal het inhouden dat eerst de voorwaarden gecreëerd moeten worden om jongeren door te laten groeien. Obstakels kunnen weggewerkt worden door middel van hulpverlening.

De fasering voor het **Accommodatiegebonden jongerenwerk**:

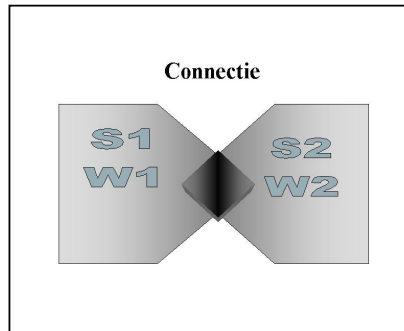
1. Contactlegging
2. relatie-opbouw en relatie-beheer
3. educatie ---> : **ontwikkeling**
4. activering ---> : **ontplooiing**
5. zelforganisatie

a. Contactlegging

In de eerste fase is het vooral belangrijk om de diverse (leeftijdsgroepen) te benaderen en te selecteren. De doelgroepbenadering gebeurt veelal op de plaatsen waar zij zich ophouden. Vanwege een meervoudig belang wordt de enquête of interview methode gebruikt met vooral vragen over de vrije tijdsbesteding, groepssamenstelling, dagbesteding (school/werk) en dergelijke. De gesprekken zijn min of meer informeel zodat de benaderde jongeren ook zelf interesses aan kunnen geven.² Door deze werkwijze komt er

1. informatie over:
 - de achtergronden van de doelgroep; milieu's, leeftijden, scholen, hobby's, muziekvoorkeuren
 - groepssamenstellingen, rollen in de groep
 - waarden en normen, rivaliteit tussen groepen
 - de mogelijkheden van de groepen
 - de mogelijkheden om aan te sluiten (wervingsactiviteiten)
2. een eerste persoonlijke herkenningspunt voor het project.

Doelgroepen die direct mogelijkheden bieden, worden uitgenodigd of meegenomen naar de ruimte (fase 2), waar in rust de contactlegging over gaat in relatie-opbouw.
Duur: week 1 tot 6

b. Relatie-opbouw

Relatieopbouw gaat uit van het creëren van gemeenschappelijke ervaringen, wat de basis is voor een "vertrouwens"-relatie. Die ervaringen worden onder meer opgebouwd in recreatieve activiteiten. Een ontspannen relatie is nodig om jongeren de mogelijkheid te bieden zich individueel of groepsmatig te uiten over zaken die hen bezighouden. De informatie die daaruit voortkomt dient soms als basis voor doorverwijzingen naar hulpverlenende instanties, maar vaker nog als controlepunt voor mogelijk op te zetten activiteiten. Vaak blijkt echter dat jongeren ook niet zo goed weten wat ze willen. Om richting te geven in de denkpatronen, integreert het jongerenwerk al in deze fase leuke met leerzame momenten. Het initiatief ligt dan ook bij de jongerenwerker.

Duur: week 7 - 12

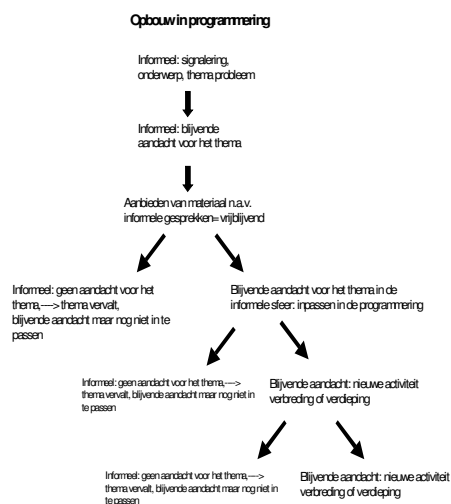
c. Aanzet tot programmering

De signalen en informatie over bepaalde onderwerpen, thema's of problemen uit de doelgroepen worden informeel continu gecheckt op hun belang. Als er blijvende aandacht is, dan wordt eerst vrijblijvend materiaal aangeboden. Als daarmee de aandacht overgaat, vervalt het thema. Is er blijvende aandacht dan wordt het ingepast in de programmering. Bij steeds blijvende aandacht worden nieuwe verdiepende activiteiten ingebracht.

In deze fase ontstaan de eerste kleine activiteiten, soms zijn ze aanzet voor weerkerende activiteiten die in een nog later stadium langdurige projecten worden.

Waar mogelijk worden recreatieve activiteiten voorzien van een pedagogisch of educatief (fase 4) moment. Het initiatief komt meer bij de doelgroepen te liggen.

Duur: week 13 tot 20

Versimpeld ziet die opbouw er dan als volgt uit

Eigenlijk zijn dit de basisfases van het activeringsgerichte jongerenwerk, fases die steeds herhaald worden als de doelgroepen vernieuwen. Via actieve werving kunnen er meerdere groepen jongeren worden bereikt. Aan die groepen kan een gericht recreatief, jeugdcultureel, pedagogisch of hulpverlenend aanbod worden gedaan, zodat ze instrumenten aangereikt krijgt om een zelfstandig leven op te bouwen. Daarnaast gaat er een preventieve en belangenbehartigende werking vanuit.

5. Uitvoering van de aanvangsfase

Voor de eerste fases in de opbouw van een project is inzet van een aantal professionals (eventueel aangevuld met taakgerichte vrijwilligers/semiprofessionals) nodig: mensen met ideeën en capaciteiten om die ideeën uit te werken. In deze eerste fases maakt het jongerenwerk gebruik van beroepskrachten, stagiaires en vrijwilligers in een kerngroep die bepaalde taken kunnen uitvoeren:

- met grote betrokkenheid bij een aantal doelgroepen
- met goede communicatieve vaardigheden,
- en voldoende afstand om hun rol te kunnen spelen.

Begeleiding, ondersteuning en aansturing gebeurt door de 'projectleider' die zelf actief contacten onderhoudt met de doelgroepen. Zijn/haar rol is cruciaal:

- Inhoudelijke en methodische begeleiding vrijwilligers (enthousiasmeren)
- contactlegging, relatie-opbouw met alle doelgroepen
- Signaleren en inventariseren van problemen
- Omzetten van signalen in programmering
- Vertegenwoordiging van het totale project
- Zorgen voor continuïteit

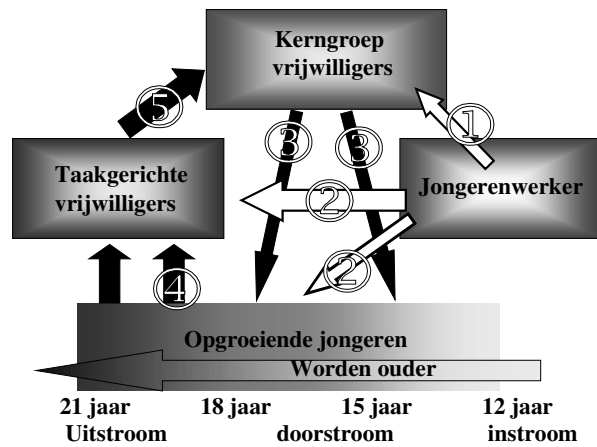
Tijdens de **aanzet tot programmering** start een onderzoek naar de mogelijkheden om jongeren te betrekken bij de inrichting en het beheer van de voorzieningen. De achterliggende gedachte is daarbij dat jongeren meer zicht en mogelijkheden ontwikkelen om bepaalde taken verantwoord uit te voeren.

In eerste instantie wordt daarbij gedacht aan eenvoudige vrijwilligerstaken binnen het centrum: koffie, thee inschenken, muziek draaien, boodschappen doen, die wellicht overgaan in meer continue activiteiten met een grotere verantwoordelijkheid. Tenslotte komen ze in de kerngroep, die daardoor een min of meer gemengde groep wordt:

1. Semi-professionele vrijwilligers en beroepskrachten die 4.a,b en c herhalen,
2. en vrijwilligers uit de doelgroep die vooral in beheer en activiteitenprogrammering actief zijn; sommige vrijwilligers zullen zelfs doorstoten naar de (semi-)professionele geleding

6. Kerngroep

De kerngroep heeft ingebouwde taken: Ze draait het centrum, zet activiteiten op, bouwt relaties op met (toekomstige) bezoekers (3) en probeert die te betrekken bij de organisatie (4) om tenslotte taken over te dragen (5). De projectleider controleert of de taken van de kerngroep uitgevoerd worden (1), hij ondersteunt de kerngroep en onderhoudt contacten met de doelgroep(2).

Elke doelgroep gaat na verloop van tijd op in een andere en verdwijnt tenslotte. De looptijd van eenvoudige groepen is tussen anderhalf en twee en een half jaar. In de jongerenruimtes blijven dan vaak alleen de 'die-hards' over: Steeds kleiner worden groepen jongeren die andere doelgroepen buitensluiten.

Op dit proces van 'indikken' van een centrum wordt actief geanticipeerd in een soort 'kop over kop-systeem'.³ Tegen de tijd dat de oudere groep indikt, is een nieuwe groep klaargestoomd om hun positie over te nemen. Die nieuwe groep oefent van onderuit druk uit op de oude groep terwijl de jongerenwerker ervoor zorgt dat de oude groep de nieuwe ook de ruimte geeft.

Dit proces van druk en vacuüm wordt in een leeftijdslijn uitgevoerd. Vrijwilligers en jongerenwerk ondersteunen en stimuleren steeds opnieuw tieners om door te groeien, verantwoordelijkheden over te nemen en er voor te zorgen dat ze die verantwoordelijkheden bij het groeien van de jaren weer loslaten (actieve terugtrekking) om plaats te maken voor nieuwe jongeren.

Dit streven naar continuïteit in doorstroming en ervaringsoverdracht heeft gevolgen voor de gebruikersgroepen van een jongerencentrum. Er zijn activiteiten voor:

- kinderen van de hoogste groepen van de basisschool. Meestal zijn dit drempelverlagende recreatieve en creatieve activiteiten op de woensdagmiddag of incidenteel in het weekend.
- Tieners. Vanwege de beginnende groepsvorming en grensverkennend (en overschrijdend) gedrag worden hier meerdere activiteiten gepland op gebied van recreatie en educatie door middel van vrije inloop, recreatieve en thematische educatieve programmering. De eerste filtering voor activering wordt hier gedaan
- Jongeren van 16 jaar en ouder. Groepsstructuren zijn iets stabielier waardoor meer doelgericht gewerkt kan worden met inloop, educatieve en activerende elementen. Sommige jongeren vinden het gewoon leuk om af en toe eens binnen te lopen, maar anderen nemen meer verantwoordelijkheden (medewerkers)

Rigoureuze herstart

Zelfs met meerdere gebruikersgroepen kan het gebeuren dat doelgroepen een parallelle ontwikkeling doormaken. Zo kan het gebeuren dat meerdere doelgroepen gelijktijdig 'indikken', waardoor activiteiten afnemen, maar geen nieuwe groepen binnen (kunnen of durven) komen. Het signaleren van die momenten zijn taken van projectleider in combinatie met de kerngroep. De tijd en ruimte voor de 'oude' doelgroepen wordt via project-afsluitingen of doorstromingen verminderd, waardoor tijd vrij komt om de eerste fases met verhoogde energie aandacht te geven. In wezen zijn dit de overgangsfases waarin gewerkt wordt naar voor een totaal nieuwe gebruikersgroep en soms een nieuwe uitstraling.

-
1. Een aantal vormen zijn extreem in hun verschijning, de groepscodes verstarren. Jongeren gaan leven naar het beeld dat ze (willen) oproepen. Te denken valt dan extreem rechtse en extreem linkse groeperingen.
 2. Goede mogelijkheden zitten dan in enquêtes in combinatie met het maken van foto's voor een fotoexpositie
 3. In een centrum waar meerdere activiteiten tegelijkertijd mogelijk zijn, kan telkens ruimte gecreëerd worden om nieuwe doelgroepen na contactlegging (eventueel via de wervende werking van activiteiten!!) binnen te krijgen, vertrouwensrelaties te krijgen en via verdere aansluiting in programmering binnen te loodsen. Hierdoor ontstaat diversiteit van het aanbod.